

acquirat ex promissione sibi facta; sed peccat eas petendo, & accipiendo; consequenter nec in promittente obligatio ulla adest illas solvendi. Reat ipsa inquirendum, an iurans tenetur ad solutionem iuramenti. Negant aliqui, quos citat *Laander disp. x. quest. VIII.* Sed communissima sententia est, iuramentum illud validum esse, & proinde implendum. Idque definitum est in *cap. Debitorum, de iure iurando*. Ratio quoque est moralitatis. Quia iuramentum servandum saluti quodam non vergit in detrimentum salutis aeternae. Porro solvere iurans non est quod contrarium aeternae salutis. Quamvis enim ex parte recipientis iurans mala sit, & illicita; ex parte tamen solventis actus bonus est, potissimum facta promissione: quia pertinet ad fidelitatem, & veracitatem implere promissa, maxime iurata. Quid; si promissio fuit illicita, ut quando petiti mutuum, non necessitate cogente, sed causa prodigendi illud cum meretricibus, in ludis, aliisque vanis oblectamentis? In hac positione negant aliqui validum esse iuramentum, eo quod sit de re illicita. Adfirmant vero magis communiter alii, quia temper pertinet ad veracitatem, & fidelitatem implere promissum: quare ratione utuntur Sanchez *Lib. III. cap. XI. num. 5.* & Castropalaus *punct. 3. num. 4.* At, mea quidem sententia, non consistit. Quia, quando iuramentum promissorium habet materiam illicitam, semper nullum est, ut vel ipsi Auctores fatentur. Ad solutio iuramentum absque ulla necessitate tum in promissione, tum in executione mala, & illicita est. Ergo iuramentum firmans talem solutionem nullum erit. Quam sententiam defendit etiam Caietanus 2. 2. *quest. lxxix. art. 7. ad 3. dub. 1.* Valentia 2. 2. *disp. v. quest. XXI. p. 4. conclus. 5.* & mihi vera videtur.

XVII. Quæst. VIII. An iuramentum non repetendi iurans solutus sit validum? Resp. Ut iam indicatum est, teneratur nullum ius acquirit exigendi iurans ex promissione sibi facta illas solvendi. Quapropter, si illas accipit, restitueri tenetur. Et hac ratione iurans, impleto iuramento solutionis, statim repetere licite potest pecunias dataseneratori, ut omnes adfirmant. Quaritur dumtaxat, an, si quis iurasset se non repetiturum iurans, teneatur servare iuramentum illud secundum? Adfirmative respondent communiter omnes: quia actus non repetendi iurans licitus est; ac proinde licitum, validumque iuramentum. Potest tamen a legitimo superiore ecclesiastico petere relaxationem eiusmodi iuramenti: quia,

si iurasti non repetere iurans, minime iurasti non impetrare dispensationem. Quid, si iurasses non denuntiare, neque impetrare dispensationem? Hoc iuramentum, ut diximus supra, nullum est, eo quod fit de re illicita: licet enim urget præceptam denuntiandi peccato iurans. Quo diximus de iurans, & dicens sunt de contractu initio ratione prelii, nimium exorbitantis a iustitia.

XVIII. Obiicit. Promissio solvendi iurans nulla est: ergo nullum quoque est iuramentum: quia accessorium sequitur naturam principalis. Regula Accessorium, de regulis iuris in vi. & regula Cum principalis ff. de regul. iur. Resp. Communis responso Doctorum est, accessorium corrumpere, quando causa irritans principale concurrens, seu elucet etiam in accessorio; locus, si alia sit principalis, alia accessorii ratio. In presentia causa irritans promissionem est iniuria, & turpitudinis extorquentis iurans; & ob hanc iniuriam nullum acquirit ius. Hac porro turpitudine, seu iniuria non reperitur ex parte Dei, cui fit iuramentum: ideoque validum est. Hinc regula Cum principalis, non dicit, principali non subsistente, accessorium corrumpere; sed corrumpere iuramentum. Præter quam quod iuramentum in nostro casu non est accessorium, seu confirmans promissionem; sed confirmat assertionem futuram.

XIX. Quæst. IX. An iurans solutionem debiti, possit uti compensatione, quando tantumdem sibi debeat, creditor cui iuratur? Resp. Suarez *Lib. II. cap. xxxvii.* falo calamo habet verba questionem. Pro opinione adfirmante licitam esse compensationem, refert Bartolum, cui subscribere ait communiter Iuristas. Sententiam vero negativam fatetur hanc adfirmativam defendunt quoque Sanchez *Lib. III. cap. xvii. num. 15.* Azorius *Lib. XI. cap. viii. quest. x.* Sententia negativa mihi probabilior est, & eruitur ex *cap. Ad nostram 1. de iuratu. & ex cap. Debitorum, & cap. Si vero de iuratu.* Sed sic evincitur ratione. Ideo secundum adversarios licita est compensatio, quia alia via repetere nequit iurans quod sibi debetur: & aliunde non est rationi consonum quod amittere debeat sua, & curare aliena; cum quisque pro-

propria quam aliena curare teneatur. Atqui iuxta D. Thomam, & communem Theologorum sententiam servandum est iuramentum, etiam cum iactura bonorum temporalium: quia (inquit Angelicus loc. cit.) magis debet durum tempore sustinere quam iuramentum violari. Quia ratione cuiusque teneatur tam iuratori, tum latroni pecunias iuratas tradere ob iuramenti Deo facti observantiam. Ergo potiori iure servandum est iuramentum Deo factum solvendi debitum creditori.

XX. Respondet Suarez, peroptime servari iuramentum, quia compensatio est quedam ficta solutio. Ficta scilicet solutio, non vera, & realis. At iuramentum veritate, non fictione exsolvitur. Reponit, iuramentum ab intentione pendere iurantis. Cum igitur iurans intendit compensationem uti, verbum dandi, vel solvendi (inquit Suarez num. 10.) capax est huius ample significationis. Si verbum dandi, & solvendi respectu creditoris excipit hanc amplam significationem; quidni etiam respectueneratoris? Quibus respectu latronis, & piratæ? Quia, responderi ille num. 24. compensatio locum non habet respectu latronis, & usurarii ante realem solutionem. Quandoquidem, si non est debitum, non est compensatio. Latro vero, & usurarius nihil debent, priusquam pecunias recipient. Esto. Sed subdo; cur si verbum dandi, & solvendi comparate ad creditorem tam ample est significationis, ut excipiat hasubintelligendæ clausulas, Si tu mihi prius tantumdem quod debes, reddideris, solvam, si quod tibi debet: cur, inquam, hoc idem verbum has amplas significationes relate ad latrones, & usurarios non excipiet? Fortassis ex doctrina eiusdem P. Suarez difficile haud foret concedere quod fatetur; quia, ut colligere fas est ex tota illius dissertatione, principia quibus vertitur hae eius sententia, iustitiam restrictiones; ideo P. Sanchez, & alii restrictionem mentium patroni præfatam propugnant opinionem. Quare a fustore abstinemus impugnatione. Ad do solum, ipsum Suarez loc. cit. cap. xxxvi. docere iuramentum implendum esse in propria specie, minime vero in re æquivalenti: ait enim num. 4. Qui iuravit laborare in vinea alicuius, non facit verum quod dixit, etiam si interesse solvat, vel alium vice sua mistat. Et tamen iuxta communem existimationem magis accedit veritati qui per aliam personam supplet laborem iuratum in alterius vinea petendum; quam qui solutionem iuratum creditori compensatione exequitur: quia ma-

gis illulus remanet creditor, dum nihil accipit de pretio sibi iurato, quam dominus vineæ, qui loco unius alterum recipit operarium.

XXI. Ex his constat fallam esse resolutionem casus, quam exhibet Tamburinus *Lib. III. cap. III. §. 5. num. 24.* de suo familiari Ioanne, cum non posset exigere a suo consobrino centum aureos sibi debitos et equo illi vendito, totidem aureos mutuo sibi dari postulavit cum iuramento restitutionis; quos tamen minime restituit, quia compensatio uti esse posse consistit. Falla, inquam, est Tamburini resolutio ob duplicem rationem. Primo quia Ioannes ob solum respectum conlangunitatis noluit per iudicem cogere consobrinum ad solutionem. Quæ ratio inepta est iuxta omnes Theologos ad fundandum ius compensationis, quando alia non occurrunt circumstantiæ. Secundo fallam censo talem resolutionem, quia re ipsa violatur iuramentum. At, inquit Tamburinus ex Bartolo, non est censendus peritarius qui iuste impeditur ab implendis promissis. Sed iuste impeditur solvere centum tibi, a quo mihi debentur centum. Quæ enim, per solum mutuum, æquitas postulat, ut, te non solvente mihi debitum; ego ad tuum debitum solvendum impellar? Illa æquitas, Tamburine, id postulat quæ iuramentum Deo factum servandum præscribit. Æquitas sinceritatis, fidelitatis, veracitatis, æquitas denique religionis, quæ sacrum iuramentum coli debet, præcipit ut etiam cum detrimentum bonorum temporalium iuramentum impleam. Urigue non est peritarius qui iuste impeditur ab implendo promissio; sed fallissimum est te iuste impediti ab observantia iuramenti præfati: quia, tamen vi iustitiae commutantis inter homines non tenearis reddere centum illi qui tibi debet centum: si nihilominus iuramentum intervenerit, adstringere sacro religionis vinculo implere quod iurans promissit. Vide quæ didicimus iam *cap. seq. num. 8.*

CAPUT VI.

De iuramento dolo, vel errore præstito.

I. DE iuramento dolo suo calamo fit, praegimus; quatenus ille qui iuratur, sciens & volens dolo iurat, vel evocatione verborum, vel animo & intentione non iurandi, aut non se obligandi, aut non implendi promissum. Hoc iuramentum dicitur dolo, quia iurans decipit illum cui iurat. In presentia sermo est de iuramento in quo iurans patitur dolum, quatenus igno-

rantia, vel errore ad iurandum illud inducitur quod si fecit, minime iuraret. Id ut clare explicetur, sequentia sunt notanda.

II. Primo, duplex est error, seu dolo. Antecedens alter, qui contractum seu promissionem antecedit, præbetur causam celebrandi contractum; ita ut, sublato hoc errore, contractus minime fieret, & illo præcedente fit. Alter concomitans, seu incidens nuncupatur, qui minime ad peragendum contractum inducit; sed, eo etiam non extante, contractus inducitur: quapropter hic error non efficit ut contractus sit involuntarius. Rursus hic duplex error spectare valet aut substantiam seu naturam, aut accidentia contractus. Que autem substantia, quæque accidentia sint alicuius contractus, ex cuiusque accidentia natura peculiariter colligendum est. Que enim in uno contractu substantia, in alio accidentalia sunt. In contractu coniugii persona contrahens essentialis; in contractu venditionis & emptionis accidentalis est. In donationibus, & promissionibus causa movens, & finalis ad essentiam pertinet; in aliis contractibus, ut leonionis, commodati, emptionis, inter accidentia reponitur. Illa ergo erit substantia & essentialis alicuius contractus sine qua subsistere nequit; accidentia vero ea dicuntur sine quibus consistere contractus valet. Insuper error in contractu aut naturaliter contingere, aut ab ipso contrahente, aut ab alio tertio induci potest. Si naturaliter accidat, error, seu ignorantia nuncupatur; si ex alterius malitia sive contrahentis, sive tertie persone inducatur, dolo dicitur. Tandem animadvertendum est, duo reperiri contractuum genera. Alii contractus *stricti iuris*, alii *bonæ fidei* appellantur. Illos iuxta verborum sensum expressum ultimo rigore intelligendos ius præcipit, ut sunt stipulationes, liberales donationes, promissiones, feuda, & emphyteusis; hos iuxta prudentum extimitationem interpretandos iura permittunt. In his arbitrari ex æquo & bono, ob communem fidem, & societatis utilitatem, iudex valet; secus in illis.

III. Quest. I. An si error, seu dolo antecedens, & concomitans vesterur circa substantiam contractus, efficiat nullum tum contractum, tum iuramentum? Resp. Si error sit antecedens, & vesterur circa substantiam rei, in omnium sententia reddit contractum, & iuramentum nullum: quia eiusmodi error antecedens tollit omnino voluntarium ad valorem contractus, & iuramenti necessarium. Idem dicendum de errore, seu dolo con-

mitante qui vesterur circa substantiam contractus: quia, licet error concomitans non causet involuntarium; atamen nec voluntarium inducit, sed non voluntarium, ut inquit D. Thomas 1. 2. *quæst.* vi. *art.* 8. Ad valorem autem contractus, seu iuramenti satis haud est consensus non voluntarius, sed respicitur consensus reple voluntarius. Ergo error, sive antecedens, sive concomitans, qui circa substantiam rei vesterur, nullum reddit tum contractum, tum iuramentum appositum. Hinc qui iravit se daturum gemmam vitream, & postea deprehendit esse pretiosam, iuramentum eius nullum est. Qui contrahe- ret cum Franciscæ, putans eam esse Rosam, matrimonium irritum foret. Nec obstat quod adhuc, errore detecto, duceret Franciscam: quia consensus voluntarius requiritur in actuali celebratione contractus, & iuramenti. Polito autem errore concomitante, non habetur consensus voluntarius, quia licet hic error non causet involuntarium, impedit tamen quominus consensus sit positive voluntarius. Porro hic consensus positive voluntarius necessarius est ad valorem iuramenti, & contractus.

IV. Quest. II. An si error concomitans vesterur circa qualitatem contractus, reddat contractum, & iuramentum nullum? Resp. Communis sententia defendit, errorem concomitantem qui solam qualitatem rei iuraturæ, vel promissæ spectat, non impedire quominus contractus sit validus, saltem iure nature: quia hic error non tollit quin consensus circa substantiam seu essentiam contractus sit omnino voluntarius, & consequenter contractus substantialem seu essentialiter validus. Porro contractus qui secundum essentiam validus est, non potest ex defectu qualitatum accidentalium infringi.

V. Quest. III. An error antecedens circa accidentia contractus abroget contractum, & iuramentum appositum. Resp. Communis sententia est negativa: quia, ut dictum est de errore concomitante, error circa qualitates, & accidentia alicuius contractus sive antecedens sit, sive concomitans, haud tollit quin consensus in naturam, & substantiam contractus sit omnino voluntarius: quo posito, contractus validus est: ergo & iuramentum additum; quia hic verum habet quod iuramentum naturam contractus sequatur.

VI. Quest. IV. An error circa accidentia, si causam dei contractus, reddat contractum simul, & iuramentum nullum? Resp. Plures difficultates solent hic movere Auctores, a qui-

quibus nos breviter expediemus. Igitur, si qualitas ita volita est a contrahente, adeo ut in substantiam rei redundet, seu efficiat, & contrahat obiectum essentialia illius contractus, nullum reddit talem contractum, etiam iuratum, quia deficit consensus voluntarius. Item, quocumque error circa accidentalia det causam contractus, ita ut contrahens positive exigat præfata accidentalia, sine quibus contractus minime celebraret, contractum nullum efficit. Distinctionem P. Caltrapolai tract. xiv. disp. 11. punct. 5. n. 11. quia statuit, tunc solum errorem dantem causam contractus, contractum dirimere, quando error ingreditur obiectum contractus; secus, si non ingreditur causam contractus: distinctionem, inquam, istam inanem pro præsentis decisione reputamus. Quia, cum dicimus errorem dare causam contractui, non intelligimus solam occasionem excitantem, & allicitantem, sed veram causam moventem voluntatem. Porro tunc qualitas ipsa revera ingreditur obiectum contractus, immo est tota ratio volendi contractum, quando ad intendendum contractum voluntatem permoveat. Ergo si hæc qualitas dans causam contractui non adit, neque adit consensus: atque adeo contractus nullus est. Quod vitium vetus sit, aut novum, qualitas est; at tamen si petenti expresse vitium vetus, tu porrigeres recens, contractus nullus esset. Tunc autem dicimus, errorem circa qualitatem, & accidentaliam dare causam contractus, quando contrahens expresse petiit eiusmodi qualitates: quod etiam Caltrapolai sum. 12. ubi etiam concedit, tunc iure nature irritare contractum. Quando autem contrahens expresse non petiit hæc accidentalia, tunc præsumendum est errorem circa illa non dare causam contractui, nec ingredi illius obiectum; sed inter solas occasiones excitantes error iste collocandus erit.

VII. Ex his collige. Si iurasti in præsentibus puella putans illam esse virginem, vel iurasti vendere fundum tali pretio, quo te lætium deinde deprehendit; stare debes contractui; quidquid in oppositum dicat Fagundes ex Lessio lib. II. cap. xlii. dub. 6. n. 35. Secus, si expresse conditionem virginis, aut pretii in pactum deduceres. Si quidem omnes contractus, iuramenta, & vota valida semper reputantur, & sint nisi expresse sub conditione talis, vel talis qualitates fuerint effectæ. Quia committere premitur absolutus consensus, quando conceptis verbis pactum æ qualitatis accidentalium non apponitur

Sed iam plura de voto ex errore, & dolo.

VIII. Obiicit. Israelitæ dolo decepti iuraverunt se non interfecuros Gabaonitas; & nihilominus iuramentum istud validum asserit Iosue ix. vers. 10. *Iuravimus illis in nomine Domini Dei Israel, & iudicæ non possumus eos contingere: sed hoc factum est eis. Revertentur quidem, ut vivant, ne contra nos ira Domini concitetur, si peccaverimus.* Quapropter ob Gabaonitarum occisionem a Saule peractam Dominus illis domum affixit, atque septem de illis stirpe viros crucibus attingi iussit II. Reg. cap. xxi. *Dixitque Dominus: Propter Saul, & domum eius languinem, quia occidit Gabaonitas. . . . Filii quippe Israel iuraverant eis, & voluit Saul percutere eos zelo. . . . Dixit ergo David ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? . . . Qui dixerunt Regi. . . . Dentur nobis septem viri de stirpe eius, ut crucifigamus eos Domino in Gabaon Saul.*

IX. Resp. Si historiam attente expendamus, dolus, & errorem causam dedisse iuramento, vel fœderi iurato certo colligimus. Nam Gabaonite *callide captivos, tulerunt sibi cibaria, faccos veteres asinis imponentes, & utres vinarios scissos, atque conulos, calceamentaque perantiqua* &c. . . perextenuerunt ad Iosue. . . & dixerunt ei, atque simul omni Israeli: *De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Respondenterque viri Israel ad eos, atque dixerunt: Ne forte in terra qua vobis sorte dabitur, habitetis, & non possimus facilius ire vobiscum. At illi ad Iosue, Serui, inquit, tui sumus. Quibus Iosue ait: Quinam estis vos, & unde venistis? De terra longinqua vobis venistis servii tui. Ex tenui sancto aperite conlata, Israelitas conceptis verbis longinquitatem regionis quam inhabitabat Gabaonite, deduxit in pactum inveniendi fœderis. Dolus itaque dedit causam contractui. Nullum itaque fuit fœderis iuratum.*

X. Præterquamquod iuramentum illud erat de re prohibita a Deo, qui iusserat omnes habitatores terræ Chananaam disperdendo: Num. xxi. 1. & Deut. ex. Et, quamvis, cum Israelite iuratur, ignoraverit Gabaonitas esse Chananaeos; nihilominus ignorantia isthæc non impediæbat quominus iuramentum esset contra legem Dei, præcipiens occisionem Gabaonitarum. Qua de causa, cum deprehenderent Gabaonitas esse de genere Chananaeorum, comprehendere istdem debebant se iuramento non asstringi. Sed summa iuris iurandi reverentia tam ante eorum infide-

bat animis, ut iurationem etiam invalidam voluerit obsecrare. Hac interpretatio colligitur ex Augustino, qui g. xlii, *super Iosue* hac scribit. *Montianus, quod de longinqua terra ad eos venissent, iuraverunt ibi eos habitare; ubi omnes quos invenierint, secundum Dei preceptum debellare oportebat; insuenerunt tamen frangere iurationem: & licet eos mentis esse didicissent, parcere maluerunt iurationis causa; cum possent utique dicere, se tantum illis iurasse quod eos esse crederant, id est de longinquo venientes.*

XI. Polirema D. Augustini verba clare evincunt, iuramentum illud absolute invalidum fuisse: quia dolus, & fraus Gabaoitarum ei causam dedit. Quidam dicunt, legem divinam de Chananeorum destructione universalem non fuisse, cum Raab, eiusque familia servata fuerit, *Iosue vi*. Sed, licet aliqua persona privilegio exceptionis ab illa lege donata fuerit, nullum tamen adelft fundamentum excipiendi a laudato precepto plures & integras civitates, Gabao, Caphira, Beth, & Caratharim, omnes in regione Chananeorum edificatas, & quibus omnibus Israeliticæ pacem iuraverunt. Nec verum habet quod subdit alii, Gabaoitas scelus petiit in eundem cum Israelitis animo veri Dei cultum amplectendi. Nam solo timore periti ad Israelitas perrexerunt. *Timimus igitur, & providimus animabus nostris, vestro terrore compelli*: Iosue ibid. Quamvis autem sub initium desiderio servandæ vitæ Gabaoitarum ad Israel venerint, postmodum tamen veri Dei cultores evaserunt, ut ex Scriptura ipsa colligitur, docentque Interpretes Malus, Abulenſis, & Franciscus Sylvius.

XII. Ut paucis omnia comprehendamus, Israelitarum iuramentum absolute invalidum fuit, utpote cui dolus, & fraus causam dederant. Sed tanta tunc erat iurandi religio, ut propter invocati nominis Dei honorem extitissent Israelite de debere Gabaoitis parcere, illoque a divino precepto excipere. Domus autem Saul, eiusque nepotes pecnam crucifixionis, aliaque calamitates luerunt: quia, licet sub initium munitum foedus nullum fuerit, attamen temporis decursu, fraude detecta, Israelite nova confederatione sese Gabaoitis obstrinxerunt: quam nuntiam iuratum fidem Saul violavit, cum Gabaoitas occidit. Ideo non mirum, si illius successores divine vindictæ supplicia perpessi fuerint. Hinc satis probabile est, Principes Israelitis minime peccasse Gabaoitis parcendo, et

iam post fraudem detectam; quia nullibi legitur, Deum aut punisse Israelitas, aut improbasse hanc illorum clementiam in Gabaoitis; sed oppositum potius ex Scriptura eruitur, ut docet Franciscus Sylvius 2. 2. g. lxxxix. art. 7. quæst. 11.

CAPUT VII.

Quoddam iuramentum de materia per legem prohibita, & de non recedenda ab illa qua arte proximo utili, obliget.

I. Certum primo est, iuramentum de materia per legem naturalem, divinam, & canoniceam verum nullum esse, quia est de re mala, aut de re impediens maius bonum; ut si iurares non servare constitutiones plurimum sacrorum ordinum, quæ ad culpam minime obligant; iurares rem que, licet vera mala non sit, impedit tamen allocationem maioris perfectionis; & idcirco iuramentum foret nullum.

II. Difficilis est, nam iuramentum factum contra leges civiles obliget. Convenit inter Doctores, iuramentum nullum esse, quando factum est contra legem civilem que bonum commune spectat. Tunc vero lex aliqua dicitur commune bonum inspicere, quando lata est universaliter pro omnibus. Ratio est evidens: quia transgressio talium legum est culpabilis mortaliter, vel venialiter iuxta materiam varietatem, vel venialiter iuxta materiam varietatem; iuramentum autem nequit esse vinculum ininitatis: nullum itaque est, quod ex adversatur legi civili bonum publicum spectanti. Præterea iuramentum in Doctores, non obligat, cap. Cum contingat in fine de iuratur. cap. Quamvis peccatum de pactis in vi. Porro iurandum contrarium legi insipientis bonum commune, est in damnum tertii, nempe communis. Nequit itaque obligare. Hinc iuramenta de extrahendis mercibus vetitis extra civitatem, de armis defendendis prohibitis per leges civiles, nulla sunt. Nullum quoque esset iuramentum Clerici renuntiandi privilegio fori, si eo quod sit in detrimentum status clericalis.

III. Certum idem est, iuramentum esse nullum, quando est contra legem civilem que, licet non sit in commune, sed in privatum civium bonum lata, obligat tamen sub culpa, ut revera obligare valet, & non raro obligat. Hoc ex dictis patet: quia iuramentum esse nequit iniquitatis ligamen. Idcirco difficultatem ingerit, quando, & unde dignoscere valeamus, legem disponentem

de privati subditorum bonis obligare, aut non obligare ad culpam.

IV. Bartolus, quem plures sequuntur Iuriste in lege. Si quis pro eo. lxxv. nu. 9. ff. de fidei iuribus docet, legem in bonum privatum rogatam, si personas respiciat, obligare ad culpam, & iuramentum eidem contrarium nullum esse; si vero lex lata prohibeat tantum actum, ne fiat, vel irritet factum, tunc non obligat ad culpam; & iuramentum contra talem legem validum est. Quam distinctionem, ut Ioanem, & mere verbalem, merito communiter relinquit Theologi. Nam eo ipso quod, lex prohibeat actum, irriteque factum, simul personam affecti, illicque prohibet ne in talem erumpat actum. P. Sanchez Lib. III. cap. ix. num. 35. statuit, tunc legem non obligare ad culpam, quando directe bonum spectat privatum, etque in eorum favorem lata; & consequenter iuramentum huic legi contrarium, validum esse, & obligans: quia, cum lex favet privato civi, minime illum cogit ne præfato favori renuntiet. Sed neque hac doctrina consistit. Siquidem illa ipse leges que bona civium privata dirigit, & de iis disponunt, bonum commune spectant. Nam permagni interest Reipublicæ, ne uxores dote sua priventur, ne pupilli, & minores danna in contractibus subeant, ne denique subditi vexatione iniusta patiatur. Et, quamquam non valde ex una parte illius referat quod divite sit huius, vel illius, dummodo sint penes subditos; ex alia tamen parte in tranquillitatem, splendorem, & bonum Principatus cedit quod bona privata videtur distributa, & conservata sint, & quod illis dentur, & conserventur quibus iure obveniunt. Ideo ipse leges que a Principe dirigitur ad facta recta custodienda subditorum bona, eo tendunt ut bonum commune Reipublice promoveant. Hinc lex prohibens Clerico renuntiandi patrimoniis, licet videatur respicere solum bonum ipsius Clerici, absolute nullomodo spectat bonum commune status ecclesiastici. Quæ de causa iuramentum renuntiandi tali legi nullum est.

V. Communis Auctorum doctrina in hac materia hæc est. Si leges civiles expresse aliquid iubeant, aut vetent, sive directe in favorem privatorum, sive in bonum commune, sive obligent ad culpam, sive non; iuramentum factum contra eiusmodi leges, nullum reputatur: quia est de re legitime prohibita, & in bonum publicum ordinata. Iuramentum autem contrarium iuri legitimi

superioris, & contrarium bono communi, ferre nonnullum est. Si vero leges sint tantum permittentes, tunc iuramentum validum erit. Exemplis doctrina clarior fiet. Leges civiles prohibent alienationem fundi dotalis, vetant minoribus contractus, non obtenta a pretore facultate, iudicantis pecunia credita, ne promissiones inane, & morientibus, ne testamentum absque præscriptis formulis, & solemnitatibus condant. Quæ certe sub culpa non prohibentur; sed tantum quo quædam rectam subditorum, ut Ioanem, & Principatus potestatem. Si mulieres ad veritas hæc leges iurarent alienationem fundi dotalis, minores contractus iniurent sub iuramento, iudentes iuramentum non pecuniar, ut iuramentorum, que invalida sunt, ad nihil obligarentur. Contra, quia tales leges permittunt, mulieres stare alienationi factæ, minores contractibus iniuris, iudentes solutioni peractæ, si mulieres iurarent se non recilicuras alienationes factas, nec minores revocatos contractus, nec iudentes repetituros pecunias, a validæ forent eiusmodi iuramenta: quia nulla est lex que præcipiat recilicisionem dictorum contractuum.

VI. Pro pleniore tamen horum omnium intelligentia observandum est, leges civiles non paucas reperiri quæ plura prohibent obvehementem præsumptionem fraudum, deceptionum, & iniuriarum: quæ omnia si revera absint, iuramentum contra tales leges, quæ in dicta hypothese obligare cessant, validum erit, saltem in foro conscientie. Quare si quis iuramentis similibus contra leges civiles factis stare recilicaverit, quia invalida videatur, ob venerationem iurandi rursus relaxationem a legitimo superiore potestet; si illi tamen expeditis visum fuerit eam impartire. Sed, quod tutius est, quique absintere debet ad eiusmodi iuramentis, quæ sine necessitate, & nisi in re magni momenti fieri debent.

VII. Quæst. I. *An iuramentum non recedendi testamentum, non mutandi heredem in iuratum, validum sit?* Resp. Negant Bartolus in leg. Si quis in princip. testam. ff. de leg. 2. & Gomez Lib. III. Taurin. 75. & alii, quos refert Covarruvias de testam. II. Part. n. 15. quia, inquit, inlicitum est testamentum, & heredem debet esse liberum; libertas autem per iuramentum impeditur. Sed hæc ratio nulla est: quia libertas solum impeditur a vi extrinsecus facta, minime vero a proprio consensu, quo testator se se vinculo religionis adstringit. Quæ iuramentum præfatum validum est, quia per nullam legem iniuratur.

Nam, licet leges testamentorum revocationem permittant, minime tamen eas precipiunt. Ex alia parte, cum testator iramentum emittit non revocandi testamenti sui, praesumentum est bono sine ad induci. Ceterum, si circumstantiae matarentur, ob quas expeditioris indicaret revocationem, tunc, si evidens non foret iramentum esse nullum ob gravissimam supervenientem mutationem, poterit dispensationem petere ob reverentiam iurisjurandi.

VIII. Quæst. II. *An iramentum non proparatus aliquam artem, seu secretum alicuius artis, validum sit?* Resp. Hanc questionem proponit D. Thomas *quodlib. xiv. art. 21.* respondeturque, absolute non communicare doctrinam, seu salubre remedium alicuius experientiam, esse contra caritatem. Quare simpliciter loquendo non tenetur, sed male fecit irando. . . & ideo iramentum contra omne id quod est de genere honorum, est illicitum, & non servandum. Tamen in casu servare tenetur, puta si ille, vel alius suscipiens medicus presens esset, & paratus esset curare, & uti illo experimento in salutem corporalem aliorum. In primo argumento sibi obicit D. Thomas. *Videtur quod sic: quia sic obligatus non debet facere aliquid quod vergat in detrimentum illius quod dedit, vel docuit; hoc autem esset, si alius communicaret.* Sed oppositio evanescit ex sola doctrina data a D. Thoma in sua responsione. Dicit namque, quod si absque communicatione secreti experientiam, possit bono publico, & infirmitati proximam lucrari vel per alia remedia, vel quia ille qui secretum experientium sub iramento cotidiano dedit, praesens est, vel alius medicus aptus ad curandum infirmum; tunc iramentum servandum foret; secus, si bonum publicum ex custodia secreti damnus pateretur.

CAPUT VIII.

De iramento confirmante contractum.

I. **U**T iramenti promissorii vis, & obligatio bene intelligatur, semper prae oculis habenda est D. Thomae doctrina, quam ex 2. 2. q. lxxxix. artic. 7. ad 3. supra dedimus, duplicem videlicet reperiri posse in promissorii iramento obligationem, alteram respectu hominis, cui fit promissio, alteram respectu Dei, cui fit iramentum. Quando promissio facta homini sapientie natura nulla est, & ab ipso iramento valorem non recipit, iramentum appositum vocatur per se

flans; ut contingit in promissione facta usurario, vel latroni solvendi pecunias: quae promissiones nulla sunt, nec ex iramento valide efficiuntur. Si vero promissio homini facta invalida sit, vi tamen iramenti reviviscat, fiatque valida, ita ut promissarius ius acquirat adversus promittentem; tunc iramentum appositum vocatur confirmans, roboratque ipsam promissionem: atque duplicem inducit obligationem, alteram fidelitatis, & iustitiae, alteram religionis. Primum autem iramentum, quod dicitur per se flans, solum parit obligationem religionis. Quomodo autem iramentum valeat reddere efficacem promissionem quae aliquoties inefficax est, & invalida, indicant Doctores communiter respondendo, hoc privilegium habere iramentum vi iuris positivi; seu ius positum in honorem iramenti dare robor promissioni quae aliquoties invalida erat, & nulla. Cuius autem generis promissiones, & contractus inefficaces, & invalidos iramentum roborat, & confirmat, infra dicetur.

II. Precipuus effectus iramenti confirmantis contractum est ius quod acquirit promissarius adversus iramentem. Siquidem, quando iramentum est solum per se flans, nullo modo confirmat promissionem, sicuti est illud quod fit latroni, usurario, aliique, qui per iniuriam, aut metum extorquent promissionem; promissarii illi nullam acquirunt actionem adversus promittentem, vi cuius diem illi dicere valeant.

III. Quando iramentum firmat contractum, relaxationem nemo alius imperitose valet, nisi creditor, in cuius favorem iramentum datum fuit. Ille enim ius acquirit ex promissione sibi iurata; & propterea solus huic iuri cedere potest, iramentum relaxando; ut pluribus docet Thomaquellus in *cap. si unquam cod. de revocand. donat. verb. Reverentur nu. 78. & 79.* Verum utique est in contractibus iramento confirmatis dari relaxationem a iudice, non tamen absolute; sed in eum tantum finem, ut irans possit agere in iudicio pro contractus rescissione: quod tum contingit, quando dubitatio, & lis occurrit, num contractus validus sit, & robor accipiat nec ne a iramento. Quapropter ex tali relaxatione nullo modo contractus rescinditur; sed solum aperitur via ad rescissionem. Hinc est quod qui, causa falso allegata, impetrat iramentum relaxationem, vel absolute, vel solum ad effectum agendi in iudicio, tali relaxatione uti non potest, quia nulla est; atque damnum

mmum quodcumque, & omnes expensas creditor restituere tenetur. Secus res se habet, quando iramentum contractum non firmat; quia tunc licitum est dispensationem petere a quocumque legitimo superiore. Tunc enim cum nullum ius acquisiverit homo, cui iramentum fuit, sed solum Deus, in cuius honorem factum fuit iramentum, ideoque Praelati, qui Dei viros gerunt, possunt familia iuramenta relaxare. Et haec ratio evincit, secuti communis habet sententia, Praelatos relaxationem hanc concedere posse, non tantum in iramentis per iniuriam, aut metum extortis, in quibus turpitudinis maxima ex parte promissarii reperitur, ut in iramentis solvendi pecunias usurariis, latronibus, & piratis; verum etiam in iramentis in quibus nulla est turpitudinis ex parte recipientis, ut in iramento solvendi pecuniam in ludo amissam, die caeca, seu solutione dilata: qui contractus iure quidem positivo irriti sunt, nullam tamen in his aspectibus committunt. Anctores turpitudinem ex parte recipientis. Porro, iure civili inspecto, cum nullum ius acquirat creditor ex tali iramento, loquere obligatio fit ex parte Dei; poterit Praelatos hanc obligationem remittere, iramentum relaxando, ne homines tam facile prodigant bona sua. Quae ratio si satis fuit ut lex relaxaret irritans contractum, satis idem esse debet ut iramenti relaxatio imperitose licite possit. Quod si iurans relaxationem petere nolerit, momentanea solutione peracta, eandem statim repetere poterit: eo quod promissarius nullum acquirit ius, vi cuius solutio facta fuerit; quae unica ratio quae iramentum movit ad eam solutionem, fuerit iurisjurandi honor, & reverentia. Porro, si de non repetenda pecunia praecesserit iramentum, tunc relaxationis imperitose licite possit. Denique iramentum per se flans cum irante occidit: iramentum confirmans ad heredes transit, non vi iramenti, quod personale est, sed vi contractus confirmati. Haec communia sunt penes Auctores. Lege Gutierrez *de iuram. l. part. cap. lxxx. Covarruvias de pact. II. part. §. 2. n. 2.* Molina *Tom. II. de iust. disp. cl. Valquez opuscul. de testam. cap. lxxx. dub. 2. num. 17.* Sanchez *Lib. III. cap. xxxii.*

IV. Quæst. I. *An iramentum confirmet contractus invalidos?* Resp. Celeberrima est controversia istae apud Iuristas, Canonistas, & Theologos. Pro clarioris eisdem intelligentia notandum primo est, nullos contractus iure naturae, aut divino, aut canonico prohibitos confirmari iramento posse, ut o-

Consp. Theol. Tom. IV.

mnnes faterentur. Difficultas est de contractibus iure civili tum invalidis, tum inefficacibus. Contractus inefficaces vocantur illi qui vel ipso civili iure validi sunt, sed infirmi, eo quod possint rescindi, & fas fit contra eorum reclamare. Huius generis sunt contractus quos minor cum sui curatoris auctoritate celebrat, & cum iudicis decreto, si de rebus immobilibus fiant. Contractus illi validi sunt; sed inefficaces, & infirmi appellatur, eo quod minor iustus reclamare valeat, & rescissionem eorumdem petere. Contractus invalidi sunt qui iure civili vetantur, sicutque secundum ius post celebrationem nulli. Istius generis sunt contractus quos minores celebrant alienando fundos dotales. His positis.

V. Duae sunt super hac controversia extremae sententiae. Prima sustinet, nullum contractum, sive invalidum, sive inefficacem ita confirmari iramento, ut vi istius constringatur ius iustitiae, nequeque irans; etiam relaxationem iramenti impetrata, reclamare. E. g. uxor alienavit fundum dotalem: hic contractus est iure civili invalidus. Si iramentum uxori addat, contractus non evadit validus in linea iustitiae, ita ut emptor fundi dotalis ius acquirat adversus irantem; sed solum constringit obligatio religionis; vi cuius, nisi alior obiret, propter reverentiam iramenti uxor fidei contractui debet. Pausis, iramentum appositum praefato contractui addit debitum religionis, nullum vero iustitiae ius; sed ad iustitiam quod attinet, relinquat illum in suo naturali statu.

VI. Secunda sententia e contrario docet, iramentum confirmare contractus iure civili invalidos, aut inefficaces; ita ut in eiusmodi contractibus iramento firmatis duplex obligatio reperitur, altera religionis, altera iustitiae. Uxor alienavit fundum dotalem: iramentum appositum sic non revocatum talem contractum, istius iramenti relaxationem a superiore ecclesiastico impetrata: adhuc fidei contractui debet ex iustitia. Regulae, quae generalem hanc sententiam assignat demonstrandi, quando iramentum confirmet contractus, & quando non confirmet. Tunc iramentum, inquit, confirmat contractum, quando illud servando nec irans, nec exigens iramentum peccat; secus vero, quoties aut irans, aut qui iramentum recipit, peccat; ut contingit in promissione iurata solvendi pecunias latroni, vel usurario, qui exigendo, & recipiendo pecunias iuratas peccat, quamquam non peccet irans.

VII. Haec secunda communis valde est pa-

nes Canonistas, & Theologos. Proluxum estalogum Iuristarum, & Theologorum textit Sanchez *Lib. III. cap. XII. num. VI.* laudat namque Glossam, Bartholomaeum, Iacobum de Sancto Gregorio, Albericum, Corneum, Humbertum de Bonenco, Fulgionem, Monachum, Archidiaconum, Dominicum, Ancharanum, Federicum, Paulum, Angelum, Cardinalem, Imolam, Alexandrum de Nevo, Alciatum, Gozadinum, Campellum, Curtium Innoentem, Aretium, Marianum, Socinum, Corsetum, Cottam, Guillelmum, Benedicium, Raynutium, Angelum in Summa, Sylvestrum, Covarruviam, Gregorium Lopez, Antonium Gomez, Minchacam, Antonium de Petrubia, Riminaldum, Orofium, Seraphinum, Peccium, Fachineum, Barbolani, Cephalum, Hondeum, Hieronymum Gabrielem, Curtierez, Peregrinum, Molinam, Rebellum, Emanuelem Sa, Camedum, Mandolfum; quorum opinionem & ipse defendit. His addi possunt Suarez *Lib. II. cap. XXIX.* Azorius *Lib. XI. cap. VII.* Onnates *Tom. I. de contract. tract. IV. disp. XI. sect. 6. n. 130.* Castropalaus *tract. XIV. disp. II. punct. 9. §. 4. num. 4.* Laurentius *Lib. II. tit. XXIV. q. dclxxxvii.* Roncaglia *tract. VIII. cap. III. quest. v.* Laymanus *Lib. V. tract. III. cap. VIII.*

VIII. Plures ex praefatis Auctoribus non absolute dictam sententiam defendunt; sed distinctione utuntur. Iniquum enim, iuramentum confirmare eos dumtaxat contractus quos leges civiles ob privatum tantummodo subditorum commodum, & utilitatem irritos, aut rescindibiles declarant; nullo vero modo confirmare contractus ob bonum commune irritos aut eisdem legibus declaratos.

IX. Quaest. II. *Quamvis ex his duabus opinionibus probabilior sit?* Resp. Si auctoritatem extrinsecam, multitudine videlicet Auctorum, inspectas, secunda probabilior apparet. Si rationes, si textus legum consideres, prior preferenda est. Nos ergo priorem sententiam tanquam probabiliorum eligimus. Hanc valde probabilem appellat Suarez: in eandem maxime propendebat Castropalaus: eamque defendit Tamburinus *Lib. III. cap. 11. §. 6. num. 7.* cui adhaeret Sporer *tract. III. in 2. praecip. cap. 1. sec. 2. regul. 3. n. 52.* Rationes pro hac sententia mihi validissimae sunt. Enim vero iuramentum suae naturae iustitiae robur contractui conferre minime valet. Sunt quippe diversi omnino generis: illud ad religionem, hic ad iustitiam

attinet. Neque hanc propositionem in controvertam vocant adverteri, fatentibus omnibus iuramentum per se relinquere contractum in suo statu, eique solum adhaerere religionis vinculum. Videndum ergo superest, num ex iure positivo hanc habeat iuramentum efficaciam, confirmandi scilicet contractus etiam invalidos, eoque validos, firmosque in genere iustitiae continentium. Textus quos adverteri producant, sunt sequentes. *Cap. Contingat de iurando, in cap. Licet mulieres eodem tit. in VI. & cap. Quamvis pactum de pactis eodem Lib. In authentica Sacramentum puberum, cod. Si ad verius venditionem, cap. Debitores de usuris.* Atqui in his textibus nec verbum habetur, quod declaratur, contractum iure civili irritum per iuramentum validum evadere, & firmum. Quod ut evincatur, ipsorum textuum verba transferenda sunt. Innocentius III. in *cap. Cum contingat de iuram. decrevit, ne via perivitis aperiatur, tale iuramentum sine vi, & dolo praestitum servari debere.* Quod confirmatum est in *cap. Licet mulieres de iurando in VI. In authentica hanc habentur. Sacramenta puberum, sponte facta super contractibus iurum suarum non retractandis, in violabiliter custodiantur. In capite Quamvis pactum de pactis in VI. haec praecipit Pontifex: *Quamvis pactum patri factum a filia, dum nuptii tradebatur, ut dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis; si tamen iuramentum non vi, nec dolo praestitum fuerit, ab eodem omnino servari debet; cum non vergat in aeterna salutis dependium, nec reducat in alterius detrimentum. In recitatis textibus solum habetur, iuramentum servandum esse, uti omnes fatentur. Certum contractus praefatos, alienationis fundi dotalis, & renuntiationis legitimae, improbato a iure civili, validos vi iuramenti adiecti fieri, nullo modo afferitur. Si laudati textus dicerent, emptorem fundi dotalis, patrem acceptantem renuntiationem filiae, aut filiorum super legitima, ius acquirere vi talium contractuum ratione iuramenti: tunc evincerent intentum. Sed quod iubeant iuramenta inviolabiliter servanda esse, non decernant, dispensatione iuramenti impetrata, praefatos contractus rescindi nequire; non decernunt dispensationem impertiri non posse, quia cederet in damnum tertii. Ergo ex adiectis textibus non evincitur, contractus iure civili irritos in linea contractus, seu iustitiae, vi iuramenti validos effici.**

X. Alia

X. Alia ratione evincitur sententia nostra. Communiter tum Theologi, tum Canonistae fatentur, magistratum, non solum ecclesiasticum, sed etiam civilem supremum, tali facultate polere irritandi contractum, bonis moribus & civili iuri adversum, ut neque iuramenti accessione validus fiat. Quoniam Principatus ea intrinseca sit potestate necessarium est quae valeat abrogare ea omnia quae bono communi repugnant. At, semel admittitur quod contractus per leges civiles antiquas, validi forent virtute iuramentorum, leges istae civiles vanae essent, & Principatus repitit delinqueret reperiret potestate irritandi contractus bono communi infestos: quandoquidem subditi per iuramentum validum constituerent contractum quem Princeps nullum declarasset per legem; atque ita Principis potestas elusa prorsus remaneret. Quid, quod, subditi nocerent prohibitionis talium contractuum, quando possent alia via, nempe adiecto iuramento, assequi quod directa via pacti, seu contractus obtinere nequeunt? Neque sine inferret, quae est potestas spirituali subiacent, sed tantum indirecte, taliter scilicet irritando contractus, ut neque accedente iuramento validi constituantur.

XI. Hinc reicitur sententia quam reitulum *n. 7.* nempe quae statuit, iuramentum confirmare contractus antiquatos per eas leges quae ob privatum subditorum bonum latae sunt; secus contractus illos qui per leges ob bonum publicum rogatas irriti declarantur. Hanc enim distinctionem, ut alias fecimus, inanem reputamus: quoniam alias leges quae verae leges sunt, ob bonum commune conditae sunt; licet quandoque immediate bonum peculiare subditorum inspiciant, ut supra probatum est.

XII. Obiectus in favorem contrariae sententiae. Ideo contractus inefficaces, seu rescindibiles possunt, licet validi sint, rescindi, quia lex ad rescissionem eorum actionem concedit. Sed, accedente iuramento, hanc actionem non concedunt. Ergo per iuramentum istiusmodi contractus confirmantur. Eadem ratione, quando contractus sunt iure civili invalidi, ius canonicum decernit, eos validos ac firmos per iuramentum constituit. Id confirmat ex eo quod promissiones iuratas, metu gravi extortas a latrone, leges decernunt servandas esse, saltem momentanea solutione; contractus vero liberos, ut alienationem fundi dotalis, eadem leges statunt absolute exequendos esse. Resp. Prima consequentia negatur: Quoniam ideo lex actio-

nem non concedit ad rescissionem contractus iurati, quia, quando alia non obstant, valet illic contractum ob vinculum religionis servari; minime vero ob iustitiae titulum, ut in probatione nostrae sententiae dictum est. Ad confirmationem dico, leges decernere, contractus coactos servandos esse momentanea solutione: quia eo ipso quod sint coacti, secum deserunt causam relaxationis, & dispensationis, iniuriam nempe; & merum: quae sicut fuerunt causa contractuum, ita sunt manifesta causa relaxationis concedendae. At, quando iuramenta spontanea sunt, & libera; nulla in ipsis apparet iniuria, nulla coactio, nulla iniustitia, & consequenter nulla dispensationis causa: ideoque absolute vi religionis observanda sunt, donec ex alio capite ostendatur, eiusmodi iuramenta relaxanda fore, & subinde ipsos contractus rescindibiles, aut nullos esse. Nullum itaque iuramentum aliquam inducit obligationem iustitiae, neque ius conferit illi in cuius favorem factus est contractus, ut valeat abstringere iuramentum ad contractum servandum; sed tantum suae naturae vinculum religionis inducit, ex rationabili causa a superiore dissolvendum.

CAPUT IX.

Utrum obligatio iuramenti ita iuramentum afficiat, & in illo subsistat, ut nullo modo transeat ad heredes; & an per procuratorem praestari valeat; & a quo impeditur possit illius obligatio, antequam praestetur.

I. Iuramentum aut in honorem solius Dei fieri potest, & ita cum vero coincidit, de quo libro superiore; aut in hominis favorem; & de hoc in praesentia sermo est.

II. Quaest. I. *An iuramentum factum in favorem hominis sit personale, ut nullam pariet in successores, seu heredes obligationem?* Resp. D. Thomas 2. 2. q. xcviij. art. 2. ad 4. *Dicendum, quod quia iuramentum est actio personalis, ille qui de novo sit civis alienus civitatis, non obligatur quasi iuramento ad observanda illa quae civitas servavit iuravit; tamen tenetur ex quadam fidelitate, ex qua obligatur ut sicut sit socius honorum civitatis, ita etiam fiat particeps eorum.* Duplex itaque in quatuor promissione iurata homini obligatio distinguenda est: altera iustitiae, & fidelitatis; altera religionis. Prima ad heredes transire potest; sicut legitur da, quae propria est iuramenti. Quare iuramentum ad heredes nullo modo transit. Ratio

evidens est: quia iuramentum esse nequit absque intentione & voluntate iurandi. Sed heredes iurantis hanc intentionem, & voluntatem iurandi non habuerunt. Ergo obligatio iuramenti vi iuramenti ad heredes nullo modo descendit, sed tota sinit in ipso iurante. Obligatio vero promissionis, que subiacet iuramento, ad heredes extendi valet, non vi iuramenti, sed ratione iustitiæ, seu iuris, quod pars in cuius favorem factum est iuramentum, acquisivit. Ita omnes.

III. Hinc colliges, si Petrus campum sub iuramento Paulo acceptanti vendiderit, & ante traditionem mortuus fuerit, Franciscus heres Petri tenetur exequi contractum, non vi iuramenti, quia ipse non iuravit, sed vi contractus venditionis. Pariter obligatio iuramenti promissioni transire ad heredes potest ratione alicuius statuti seu legis, que etiam sine iuramento obligare: e. g. si tu iuras folvere tributa Principi, aut civitati, te defuncto, non tenentur heredes solvere gabellas vi iuramenti tui, sed vi statuti, seu legis obligantis ad tributum solutionem. Tandem obligatio iustitiæ firmata per iuramentum ad heredes transit: obligatio religionis, que sola propria est iuramenti, ita afficit iurantem, ut ultra non progrediatur. Qua de causa licet quis iurat pro se & successoribus, non propterea successores tenentur vi iuramenti, sed tantum vi pacti.

IV. Quæst. II. An, dum quis admittitur ad aliquem gradum, seu dignitatem, in cuius susceptione iurare omnes solent, tenentur vinculo iuramenti, si ipse non iuraverit? Resp. Responsio negativa est. Quare Doctores, Canonici, Episcopi, Reges, ceterique omnes qui non iurant servare statuta que communitur ab omnibus solent iurari, vi iuramenti non tenentur ad ea servanda; tenentur tamen sære vi pacti, seu legis, ut dicit D. Thomas de iis civibus qui, iuramentibus ad illius eiuſdem communitatis, iurare volunt. Possunt tamen, iusta occurrente causa, ad iurandum cum ceteris obstringi. Sed quousque non iuraverint, vi iuramenti non adstringuntur.

V. Quæst. III. An, si quis iuraverit Deo, se largiturum pauperi sitem centum aureorum, eo defuncto, tenentur illius heres hoc iuramentum implere? Resp. Heres tenetur, non vi iuramenti defuncti, sed vi iustitiæ: quia leges tum canonicæ, tum civiles precipiant ut heres nequeat adire hereditatem, nisi sub conditione implendi iuramenta, & vota que realis nuncupantur ipsius defuncti. Ar-

gum, cap. Licet de voto, & cap. Si heredes de testam. & cap. Ex parte de censibus, & ex leg. 2. ff. de pollicitationibus, ubi hæc habentur: *Qui decimam partem bonorum votis, si desierit ante solutionem, heredem illius hereditario nomine dicimus obstrictum esse. Ipsi enim obligationem ad heredem transire constat.*

VI. Quæst. IV. An obligatio iuramenti promissionis transat ad heredes illius qui iuratum est? Resp. Adfirmanter respondent communiter omnes: idque colligit ex cap. Veritas de iurando, & ex leg. Si pactum 15. ff. de probationibus, ubi statuitur, iuramentum fidelitatis extendi ad successores, quamquam nulla fuerit eorum facta mentio. Sic vasallus qui iuravit fidelitatem, ad inobedientiam suo superiori, hoc mortuo, sine novo iuramento, eandem præstare debet illius successoribus; licet eorum expressa recordatio non præcesserit. Quod intelligitur, dum iuramentum factum fuit superiori ut superiori est, ratione scilicet dignitatis seu officii. Frequentur tamen, mortuo eo cui factum est iuramentum, ob maiorem sollemnitatem successores præstatum iuramentum renovari volunt. Contra heres vasalli, cum investitur, novum fidelitatis iuramentum obstringitur dare: quia vi iuramenti præstiti a decessoribus suis non obligatur. Quapropter citi solet, iuramentum ex parte eius cui iuratur, esse retractans ad heredes, ex parte vero iurantis esse personale.

VII. Quæst. V. An iuramentum per procuratorem præstari possit? Resp. Responsio affirmans communissima est. Hoc habetur in cap. ult. de iuram. calum. in vi. cap. unic. §. Verum de statu Regul. in vi. Nam potest quis per alium facere quod potest per se ipsum. Regul. 68. in vi. Ad rationem iuramenti non aliud requiritur quam invocatio divini nominis in veritate sive presentis, sive præterite, sive future confirmationem. Atqui Deum invocare in resem quis potest sive proprio ore, sive ore alterius, scriptura aut propria, aut aliena manu exarata. Neg officit, iurationem actionem personalem esse: quia procurator reipia refert personam sui principalis, etulque nomine iurat; nec in iuramento præstando aliam a iurante personam gerit. Et hæc ratione matrimonium, quod non minus ac iuramentum, personale est, per procuratorem valide contrahitur. Hinc, si procurator fallium iurat, perius potissimum est dominus, qui ore sui procuratoris peccat: si procurator scienter, aut dubius

fal-

fallium iurat, reus evadit perituri, etulque habeat iuratur; secus, si bona fide iuratur.

VIII. Quæst. VI. Quid requiritur ut procurator nomine alterius iuret? Resp. Procurator peculiare mandatum habere debet ad iurandum in tali vel in tali definita materia; nec satis est mandatum generale ad iurandum in quacumque materia indefinita: quoniam iuramenti materia veritas est, sive presentis, ut in assertorio, sive futura, ut in promissorio. Hanc veritatem alterius nomine restari nequit procurator, nisi sibi constiterit esse mandatum principalem eam adfirmante: etque communis opinio penes omnes. Licet enim aliqui docerint, sufficere procuratori ad iuramentum de calumnia præstandum, ut habeat mandatum generale pro omnibus causis, & speciale ad iurandum de calumnia, tamen causa super qua iurandum est, expressa non sit; nihilominus communiter tum Canonice, tum Theologi id negant. Quare, si procurator vi solius mandati generalis, & non peculiaris, in hac vel illa causa iuramentum præstet, graviter peccat; neque huic iuramento obnoxius est dominus, cum non fuerit præstitum ex eius consensu. Si vero concesserit facultatem universalem ad celebrandos quosque contractus; his stare dominus tenetur, si firmi sint, & validi absque iuramento.

IX. Quæst. VII. An obligatio iuramenti impedi possit, antequam præstetur? Resp. Primo nulli dubium est, potestatem ecclesiasticam posse impedire, seu prohibere ne iuramentum in tali aut tali materia præstetur: quia reipia Synodus Tridentina sess. xxxv. cap. xxvi. de Regul. irritum esse decernit iuramentum quod adiceret Novitius renuntiationi factæ ante bimestre antecessores professionem. De sola civili potestatis difficultas esse potest. Sed ex his que diximus cap. vii. facile resolvitur.

X. Que omnes concedunt, præmittenda sunt. Iudex civilis potest cogere subditos ad remittendum obligationem iuratum metu, aut iniuria extortam, quando manifestum est tum promissionem, tum iuramentum fuisse per vim extortum. Secundo potestas civilis remittere valet iuramentum præstitum homini in materia sibi subiecta. Quare relaxare potest iuramentum factum a subdito non acceptandi talem magistratum, aut dignitatem. Iuramentum quoque in materia civilis fori quomodo intelligendum sit, interpretari potest. Nullitatem quoque relaxati iuramenti per potestatem ecclesiasticam recognoscere po-

test, quando evidenter apparet relaxatio nullam, & iniquam; ut docet Sanchez Lib. III. cap. xxxi. num. 4. ubi citat Felinum, & Ancharanum.

XI. Quosio ergo est, num potestas civilis valeat decernere, iuramentum tali aut tali contractui appositum nullam habere vim, seu obligationem. Negant aliqui. Sed communis sententia insinuet, Principem facultatem hæc sibi habere: eo quod necessaria sit hæc potestas ob boni publici considerationem; neque prædictum quidem quam inferat ecclesiasticæ iurisdictioni. Nam, dum Princeps interdum decernit, talem contractum irritum esse, nulloque iuramento confirmari posse; nisi aliud intendit, nisi impedire iniustitiam quam in tali contractuprehendit, ut contrarium bono communi sui status. Idque ut validus assequatur effectum, statuit iuramentum quod subditi, ut legem civilem eluderent, adiree possent, nullam habere vim confirmandi talem contractum.

XII. Sed hic difficultatem movent non pauci circa modum quo lex civilis impedire valeat ne iuramentum, antequam præstetur, obligationem inducat. Nam aliqui volunt, Principem posse impedire ne contractus iuramento confirmetur. Ceterum substant, iuramentum servandum esse, donec relaxetur: quia iuramentum spirituale quippiam est, solum iurisdictioni ecclesiasticæ subiectum. Relaxandum ergo ab Episcopo docent. Alii sistent, Principis prohibitionem operari dumtaxat ne contractus iuramento firmatus in foro iuris civilis validus sit. Ceterum habere valent talem contractum firmitatem vi iuris gentium, & canonici. Alii tandem dicunt, legem civilem prohibentem iuramentum apponi contractui, obligare subditos ad culpam; ac proinde eos, dum iurant, peccare: quia culpa in iurando contracta, iuramentum nullum evadere inferunt. Hæc ratio nulla est: iurando, non raro contingit homines peccare in iurando, & nihilominus iuramentum obligare: ut quis tenetur iuramentum implere, satis est ut possit absque peccato illud executioni mandare.

XIII. Sententia que mihi probabilior est, insinuet, Principem ob finem boni communis servandi posse legem condere qua declaratur irritum esse iuramentum appositum tali contractui a laico sibi subdito; seu posse Principem impedire, antequam præstetur, iuramentum, ne vim habeat, & obligationem non inducat. Quandoquidem, sicut Ecclesia, licet nequeat directe matrimonium clandestinum

quia

qua Sacramentum est, irritare: cum id solus Christus sacramentorum auctor præclare valeat; potest tamen indirecte, quatenus declarare potest contractum humanum nullum, qui sacramenti dignitate donandus erat; & hoc contractu abrogato, sacramentum sine hoc fundamento consistere nequit, sed irritum remanet; simili modo Princeps supremus secularis, quamquam facultatem minime habeat irritandi directe iuramentum, quod spirituale cum sit, jurisdictioni spirituali subiacet; valet nihilominus indirecte illud irritare: quatenus declarat valet nullum contractum, antequam ineat: quo destructo,

necessario consequitur iuramentum ad effectum confirmandi talem contractum, irritum profus esse, ac nullum. Nec enim iuramentum confirmare potest quod non est; aut constituere contractum qui, lege civili inspecta, nullus est; sed solummodo iuramentum confirmare, & roborare valet contractum qui præsupponatur validus. Hanc sententiam defendit Sanchez *Lib. 111. cap. xxii. numer. 10. Molina Tom. 1. de iust. disp. cxlix. Lessius Lib. II. capit. xlii. dub. 12. n. 55. Bonacina disp. xv. q. 1. punct. 17. Gutierrez in authentica Sacramenta puerum, Callipalaus tract. xiv. disp. 11. punct. 13.*

DISSERTATIO VII.

DE IIS QUI IURARE VALENT

tam extra, quam intra iudicium: & quando licitum sit iuramentum exigere: tandem de iurandi consuetudine.

CAPUT I.

Omnes ratione præditi extra iudicium iurare licite possunt, etiam per procuratorem.

I. OMNES rationis compotes extra iudicium iurare posse, certissimum est: quod omnium personarum genera recensendo, probatur. Atque primo Deus, rationis fons & origo, frequenter in Scriptura iuravit. *Iuravit Dominus, & non penitebit eum: Psal. cix. Ecce ego iuravi in nomine meo magno: Jerem. xlv. vers. 26. Per me ipsum iuravi, dicit Dominus: Gen. xxii. vers. 16. Illud tamen sciendum, eiusmodi iuramenta, si preste accipiantur, non esse vera iuramenta. Iuramentum quippe religionis est actus, quo inferior alterum superiorem respicit: cuius Deus omnium supremus auctor capax haud est. Neque eius dicta confirmatione aliqua indigent. Iuramenta ergo qua Deus protulit, metaphorica appellantur: que idcirco adhibuit, ut attentionem nostram magis excitaret, atque consiliorum suorum immutabilitatem abundantius ostenderet. Ita inquit Apostolus ad Hebræos vi. vers. 17. *In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit iurandum: ut per duas res immobilibus, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus qui conjugimus ad**

tenendam propositam spem. Quæri etiam solet, num Deus per execrationem, medium per simplicem attestationem, iurare valeat. Sed eiusmodi quæsitæ tamen in Scripturis reperitur Deum utrum fuisse formalis execratoris, dum iuravit.

II. Christus Dominus, qui, ut homo, Deo inferior erat, iurare proprie valebat: & aliquando ipsum iurasse, docent Origenes in *Matth. xxxv. Innocentius cap. Erii Christus de iureiurando: quod probabile indicat Suarez Lib. 1. de iuram. cap. xiv. m. 9. eo quod sæpe adhibuit eiusmodi phrasim, Amen, amen dico vobis. Sed probabilius est, præfata verba non habere vim iuramenti, cum solum significent veræ, & certe. Neque credibile est futurum fuisse ut tam frequenter eisdem verbis uteretur Christus Dominus, si formalis iurandi contineret; y cum adeo leviter nobis prohiberit frequentem iuramentorum usum. Talem loquendi formulam adhibuit, ut parum faceret le ex certa scientia loqui.*

III. Angelos non modo iurare posse, sed reipia iurasse hominibus loquentes, constat ex *Apocalyp. cap. x. vers. 6. Et iuravit viventem in sæcula sæculorum. Secus dicendum, quando invicem se alloquuntur: quia Angelorum quilibet certo scit, alium Angelum mentiri non posse. Superfluis ergo, & otiosis esset iurandi actus. Porro omnes id quod*

quod otium, ac vitium sapit, sanctis Angelis repugnat. Angelos tamen malos ex pravo fine iurare posse, non videtur negandum. Ne tamen honorem iurare Deo, eisdemque confirmatione indigere, ac illius superiorem agnoscere videantur, peccato eos iurare credendum est. Idem de hominibus beatis, & damnatis, ac de Angelis bonis, & malis dicere convenit.

IV. Ex hominibus viatoribus illi tantum vere iurant qui ratione instructi verum Deum cognoscunt. Hinc pueri ante rationis usum, amentes, furiosi, omnes denique ratione carentes iuramenti sunt incapaces. Pagani, Athei, qui nullum Deum agnoscunt, verum iuramentum emittere nequeunt: quia nullum habent, quem valeant invocare, Deum. Idem de Ethnicis dicendum, qui verum Deum non agnoscunt; falsos tamen colunt deos, & per eoldem iurant. Illi ex conscientia erronea adstringuntur observare similia iuramenta, que in se vana, & nulla sunt; quæve, errore subnato per veræ fidei susceptionem, profus evanescent, minimeque servanda forent. Iudei, Turcæ, ceterique omnes qui verum Deum agnoscunt, tamen si satis imperfecto modo, vinculo iuramenti tenentur: quia revera isti invocant verum unicum Deum in testimonium veritatis, quamvis ipsi hunc verum Deum eo quo decet modo non percipiant.

CAPUT II.

Qui in iudicio iurare valeant, recensentur.

I. Iure naturæ spectato omnes qui iurare in iudicio extra iudicium, possunt iurare in iudicio. Sed, quia iure positivo non omnes qui absolute iurare valent, ad iurandum in iudicio admittuntur; ideo que persone a iuramento iudiciali excludantur, quæve recipiantur, hoc in capite explicandum est. Quod antequam præsto, temperare mihi non possum quin istorum temporum facilitatem iurandi deplem. Tanta erat apud Ethnicos iurandi reverentia, ut solis ingenius, & nobilibus viris potestas fieret iurandi. Illis solis iuramentum loco atrocis tormenti erat ad veritatis promendam confessionem. Plutarchus inter problemata narrat, quod Lævis, & mancipis nunquam iuramentum deferebantur; sed ad equuleum rapiebantur, & atroci quæstione veritas ab illis extorquebatur. Libere vero & nobilibus, quos torquere non licebat, deferebatur iuramentum: quod non minor poena illis erat quam servis tormentum.

Neque Flamini Diali, neque aliis Sacerdotibus iurare licitum. Sola eorum auctor simplex pro iureiurando habebatur. Si cum tanta iuratoria religionis sanctitate confers nostræ ætatis abulium, lacrymas compellere haud poteris. Vel ipsa vilissima gens sine defectu, & cuiusque sortis homines, bubuli, agalones, bauli, Hebræi, & hellonens iurare prælatur. Sed ad rem accedamus.

II. Pueri, & puellæ ante annos pubertatis non admittuntur ad iuramentum iudiciale: quia (inquit D. Thomas 2. 2. qu. lxxxix. art. 10.) *nondum habent perfectam usum rationis, quo possunt cum reverentia debita iuramentum præstare.* Quid, si consistat in ipsis peculiari modo emicare rationis lumen, & sponte ad iurandum se se offerent? In hæc positione satis probabile mihi videtur admittendum esse. Nec iura obstant, que solum prohibent cogere, ut etiam advertit Angelicus *loc. cit.* pueros ad iurandum. Et clare habetur in *cap. Pueri xxii. qu. v.* Hanc opinionem defendit Soto *Lib. VIII. qu. 1. art. 10.* Suarez *Lib. 1. cap. xiv. n. 5.* Contraria plures habet Auctores, Sanchez, Palaum, Bonacinam, Valentiam, Azorium, Fagundez, Leandrum, & alios. Communis tamen opinio est, si admittantur ante pubertatem, id est annum quatuordecimum, ad iurandum in iudicio, eorum iuramentum non facere plenam probationem, sed gravem tantum præsumptionem.

III. Eadem ætas quo sufficit in foro civili, non satis est in criminali: nam in illa ætas quatuordecim, in hoc viginti annorum requiritur, ut constat ex *leg. Invi si de testibus l.* In testimonium, & *C. Si testes, §. Item* in testimonium *iv. quest. 111.* Et communis est inter Theologos, ac Iuristas sententia. Rationem discriminis assignant: quia, cum malus in criminalibus quam in civilibus causis præiudicium afferri solet; idcirco magis etiam idonei testes ad probanda crimina quam ad testificanda facta civilia merito requiruntur. Excipiuntur tamen aliqua causularum genera. Nam in læsæ maiestatis crimine omnes admitti solent qui rationis sunt participes; ut patet ex *leg. de minor. x. ff. de quest. & docent communiter Iuriste.* Item ad deprecandam veritatem occisi domini omnes de familia etiani impuberes admittuntur. Farinacius in criminalibus Auctor gravis de *testibus quest. lxxii. numer. 29.* & *Decianus Lib. IX. criminal. cap. xiv. n. 7.* referunt, duos pueros ad evincendum delictum uxoricidii satis fuisse. Ratio est, ne deli-